

7. Салищева Н.Г. Административный процесс в СССР. Москва : Юридическая литература, 1964. 158 с.
8. Безпалова О.І. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття. Харків, 2019. URL: <https://pp-ss.pro/wp-content/uploads/2020/06/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>.
9. Ішук О.С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції. *Форум права*. 2011. № 1. С. 419–424.
10. Анохіна Л.С. Суб'єкти адміністративної юрисдикції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 ; Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2001. 15 с.
11. Педько Ю.С. Адміністративна юстиція і адміністративна юрисдикція: деякі теоретичні та практичні питання співвідношення. *Право України*. 2001. № 10. С. 72–75.
12. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.1.11>

ГРЕБЕНЮК А.О.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДМЕТ ПОСЯГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТУПКУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 482 МИТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

**TO THE QUESTION OF THE SUBJECT OF ENCROACHMENT
ON AN ADMINISTRATIVE OFFENSE UNDER ARTICLE 482
OF THE CUSTOMS CODE OF UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що в умовах необхідності забезпечення економічної безпеки України та контролю за недоторканістю державних кордонів особливого значення набуває перевірка за дотриманням митного законодавства, у тому числі через притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Встановлення предмета адміністративного правопорушення в кожному конкретному випадку сприяє визначенню масштабів заподіяння шкоди безпосередньому об'єкту, а також установленню розмірів та характеру наслідків діяння задля відмежування адміністративного проступку від суміжних кримінально караних діянь. Об'єктивне та неупереджене дослідження предмета адміністративного правопорушення сприяє дотриманню принципів верховенства права, законності та справедливості у процесі здійснення провадження у справах про порушення митних правил. Статтю присвячено дослідженню теоретичних та термінологічних питань предмета посягання як обов'язкового елементу складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 482 Митного кодексу України. Сформульовано визначення предмета посягання, надано перелік його ознак. Виявлено недоліки у правовому регулюванні за запропоновано шляхи їх вирішення через внесення змін до відповідних положень Митного кодексу України. З'ясовано, що до товарів віднесено не тільки певні предмети, але й послуги, роботи, немайнові права, які мають неречовий характер, отже, фізично не можуть бути переміщені через митний кордон України поза митним контролем. Однак електроенергія, незважаючи на свою нематеріальність, за митним законодавством України також належить до категорії товарів. Зроблено висновок, що

зادля полегшення кваліфікації діянь за переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем, а також для розмежування адміністративної та кримінальної контрабанди необхідно змінити статтю 482 МК України шляхом об'єднання під одним збірним поняттям «товари комерційного призначення» товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, митні правила, адміністративний проступок, предмет складу адміністративного правопорушення, об'єкт адміністративного правопорушення, товари, транспортні засоби комерційного призначення.

The urgency of the article is that in conditions of the need to ensure the economic security of Ukraine and control over the inviolability of state borders, it is especially important to check compliance with customs legislation, including through bringing perpetrators to administrative responsibility for violating customs rules. Establishing the subject of an administrative offense in each case helps to determine the extent of damage to the immediate object, as well as helps to establish the size and nature of the consequences of the act in order to distinguish administrative misconduct from related criminal acts. An objective and impartial examination of the subject of an administrative offense contributes to the observance of the principles of the rule of law, legality and justice in the process of conducting proceedings in cases of violation of customs rules. The article is devoted to the study of theoretical and terminological issues of the subject of encroachment as a mandatory element of an administrative offense under Article 482 of the Customs Code of Ukraine. The definition of the object of encroachment is formulated; the list of its signs is given. Deficiencies in the legal regulation were revealed for the proposed ways to solve them through amendments to the relevant provisions of the Customs Code of Ukraine. It was found that the goods include not only certain items, but also services, works, intangible rights, which are intangible and therefore cannot be physically moved across the customs border of Ukraine outside customs control. However, electricity, despite its intangibility, according to the customs legislation of Ukraine also belongs to the category of goods. It is concluded that in order to facilitate the qualification of acts for movement or actions aimed at moving goods, commercial vehicles across the customs border of Ukraine outside customs control, as well as to distinguish between administrative and criminal smuggling, it is necessary to amend Art. 482 of the Criminal Code of Ukraine, by combining under one collective concept of “commercial goods” goods and commercial vehicles.

Key words: administrative liability, customs rules, administrative misconduct, subject of an administrative offense, object of an administrative offense, goods, commercial vehicles.

Вступ. В умовах необхідності забезпечення економічної безпеки України та контролю за недоторканістю державних кордонів особливого значення набуває перевірка за дотриманням митного законодавства, у тому числі через притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Встановлення предмета адміністративного правопорушення в кожному конкретному випадку сприяє визначенню масштабів заподіяння шкоди безпосередньому об'єкту, а також установленню розмірів та характеру наслідків діяння задля відмежування адміністративного проступку від суміжних кримінально караних діянь.

Об'єктивне та неупереджене дослідження предмета адміністративного правопорушення сприяє дотриманню принципів верховенства права, законності та справедливості у процесі здійснення провадження у справах про порушення митних правил.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження предмета складу адміністративного проступку, передбаченого статтею 482 Митного кодексу України (переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем).

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які пов'язані з визначенням предмету складу адміністративного проступку, передбаченого статтею 482 МК України.

Предметом дослідження виступає предмет складу адміністративного правопорушення щодо переміщення або дій, спрямованих на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем.

Методологічну основу роботи склали різні методи наукового пізнання, зокрема діалектичний, порівняльно-правовий, метод аналізу та синтезу, методи індукції та дедукції, соціологічний, структурно-функціональний.

Розробленням теоретичних положень щодо вчення про предмет складу адміністративного проступку займалися такі відомі науковці, як В. Авер'янов, О. Бандурка, С. Баранов, Л. Батанова, Є. Додін, Р. Калюжний, Т. Коломоєць, В. Колпаков, В. Комзюк, А. Мілашевич, П. Пашко, Ю. Римаренко, В. Сидоренко, С. Стеценко, М. Тищенко, Д. Цаліна, І. Яромій. Проте, на жаль, проблематика саме предмету складу адміністративних деліктів, які стосуються митних правил (у тому числі, передбаченого статтею 482 МК України), є недостатньо дослідженою, що актуалізує наукові пошуки у цьому напрямі.

Результати дослідження.

Положення наукової доктрини про предмет посягання адміністративного правопорушення.

Для встановлення предмета адміністративного проступку, передбаченого за переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів митного призначення через митний кордон України поза митним контролем, перш за все необхідно зупинитись на положеннях доктрини адміністративного права про предмет складу адміністративного правопорушення.

Т. Гуржій вважає, що істотний вплив на «доктринальне уявлення як про сам предмет адміністративного проступку, так і про його співвідношення з безпосереднім об'єктом адміністративного проступку» здійснив «зміст відповідних положень Кодексу України про адміністративні правопорушення» [1, с. 193]. Як зазначає А. Макаренко, «поряд з поняттям «об'єкт» використовується поняття «предмет правопорушення» – предмет матеріального світу, щодо якого виникають суспільні відносини, що охороняються нормами адміністративного права» [2, с. 140]. О. Остапенко, здійснюючи характеристику юридичних складів військових адміністративних правопорушень, констатує, що «пояснення предмета протиправного посягання свідчить про те, що в об'єктивній реальності будь-який предмет не може бути простим, а, навпаки, є складним утворенням, яке складається з частин, що утворюють предмет» [3, с. 93].

А. Стрельников підходить до визначення предмета посягання комплексно, визначаючи його як «соціальне явище, загальнофілософське поняття, соціальний інститут, економічну категорію» [4, с. 9]. Т. Коломоєць вважає, що предметом адміністративного проступку слід вважати «речі, предмети матеріального світу, гроші, цінні папери, щодо яких виникають суспільні відносини, тобто предмет проступку необхідно розглядати як складову частину його об'єкта» [5, с. 283–284]. Авторський колектив підручника «Кримінальне право» вважає, що предметом правопорушення є «речі (фізичні утворення) матеріального світу, щодо яких чи у зв'язку з якими воно вчиняється; це факультативний елемент складу, який виявляється не у всіх правопорушеннях» [6, с. 130]. Як зазначає В. Шкарупа щодо розмежування об'єкта правопорушення та предмета посягання, «будь-який проступок посягає на конкретний об'єкт, на суспільні відносини, проте іноді шкода заподіюється об'єкту шляхом впливу на ті чи інші предмети матеріального світу» [7, с. 6].

Отже, слід констатувати наявну у наукових колах активну дискусію стосовно співвідношення об'єкта та предмета посягання адміністративного правопорушення. Так, одна група науковців отожднює предмет посягання проступку з об'єктом. Інша група вчених-адміністративістів наполягає на глибокому зв'язку об'єкта й предмета посягання, який полягає у встановленні їх співвідношення на рівні цілого та частини. Так, предмет адміністративного проступку є факультативною ознакою об'єкта адміністративного правопорушення, наявність якого є обов'язковою тільки тоді, коли це прямо зазначено у диспозиції статті.

Товари та транспортні засоби комерційного призначення як предмет адміністративного правопорушення.

У диспозиції статті 482 Митного кодексу України (далі – МК України) можна знайти таку вказівку на предмет посягання: «товари» та «транспортні засоби комерційного призначення» [8]. За визначенням, наданим у Академічному тлумачному словнику української мови, товаром є «призначений для обміну продуктом праці, що має споживну вартість і вартість; все, що становить предмет торгівлі» [9]. В Етимологічному словнику української мови висловлюється декілька припущень походження слова «товар»: запозичення з тюркської мови “tawar” – «майно, добро, багатство», з вірменської мови “tavar” – «вівця, гурт овець» або від чуваського «тавар» – «сіль» [10].

Відповідно до пункту 57 частини 1 статті 4 МК України, товарами є «будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі» [8]. В інших нормативно-правових актах законодавець підходить до визначення поняття «товар» більш широко, охоплюючи різні властивості цього об'єкта. Так, у Законі України «Про захист економічної конкуренції» закріплено, що товаром слід вважати «будь-який предмет господарського обороту, в тому числі продукцію, роботи, послуги, документи, що підтверджують зобов'язання та права (зокрема, цінні папери)» [11]. Стаття 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає товар як «будь-яку продукцію, послуги, роботи, права інтелектуальної власності та інші немайнові права, призначені для продажу (оплатної передачі)» [12].

Отже, до товарів віднесено не тільки певні предмети, але й послуги, роботи, немайнові права, які мають неречовий характер, отже, фізично не можуть бути переміщені через митний кордон України поза митним контролем. Однак електроенергія, незважаючи на свою нематеріальність, за митним законодавством України, також належить до категорії товарів. Доволі цікавим є той факт, що до 2012 року на рівні підзаконних нормативно-правових актів до товарів належали інші види енергії, які переміщуються трубопровідним транспортом, зокрема природний газ, нафта, нафтопродукти, етилен та аміак [13]. З огляду на це більш доцільним видається використання терміна «енергоносії» з уточненням щодо способу переміщення через митний кордон, а саме трубопровідним транспортом.

Згідно зі статтею 2 Закону України «Про трубопровідний транспорт», систему трубопровідного транспорту України становлять магістральний трубопровідний транспорт і промисловий трубопровідний транспорт [14]. З урахуванням специфіки дослідження особливу цікавість викликає магістральний трубопровідний транспорт – «технологічний комплекс, що функціонує як єдина система і до якого входить окремий трубопровід з усіма об'єктами і спорудами, зв'язаними з ним єдиним технологічним процесом, або кілька трубопроводів, якими здійснюються транзитні, міждержавні, міжрегіональні поставки продуктів транспортування споживачам, або інші трубопроводи, спроектовані та збудовані згідно з державними будівельними вимогами щодо магістральних трубопроводів» [14]. Правила та порядок переміщення енергоносіїв через митний кордон України трубопровідним транспортом (враховуючи переміщення енергоносіїв до/з митного складу) затверджені Наказом Міністерства фінансів України «Про митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередач» від 30 травня 2012 року № 629. Цей нормативно-правовий акт містить чіткий перелік дій, які підлягають виконанню відповідними особами та митними органами під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, які переміщуються трубопровідним транспортом, зокрема декларування та митне оформлення товарів, здійснення фактичного контролю товарів, здійснення митного контролю та митного оформлення обсягів балансування, балансуємих обсягів природного газу та обсягів природного газу за операціями із заміщення природного газу (бекхолу) [15].

Дискусійним видається віднесення до товарів культурних цінностей, оскільки такий підхід створює колізію між нормами кримінального та адміністративного права. Так, відповідно до статті 1 Закону України «Про музеї та музейну справу», культурними цінностями є «об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню, охороні, перелік яких визначено Законом України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей»» [16]. Відповідний перелік об'єктів є одним з предметів кримінально караного діяння, передбаченого статтею 201 Кримінального кодексу України (далі – КК України). При цьому законодавцем не надано розмежувальних ознак, які б давали змогу відокремити кримінальне правопорушення від адміністративного делікту. Як слушно зазначає В. Тертишник, «культурні цінності потребують підвищеного захисту у зв'язку із загрозами не лише зовнішнього спрямування (контрабанда), але й внутрішнього характеру» [17, с. 163]. Схожих висновків доходять М. Міщенко, на думку якої, «підвищена суспільна небезпека контрабанди культурних цінностей обумовлюється тим, що цей злочин не лише посягає на встановлений порядок переміщення через митний кордон України названих предметів, але й може завдати шкоди культурному надбанню держави» [18, с. 311].

З урахуванням викладеного висловлюємося на підтримку думки, яка панує в наукових юридичних колах щодо доцільності притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за контрабанду культурних цінностей, а не до адміністративної за статтею 482 МК України, отже, необхідності «винесення» культурних цінностей за рамки предмета посягання зазначеної статті.

Отже, вважаємо за доцільне викласти пункт 57 частини 1 статті 4 МК України у такій редакції: «товари – будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, а також енергоносії, що переміщуються магістральним трубопровідним транспортом».

Відповідно до пункту 59 частини 1 статті 4 МК України, транспортними засобами комерційного призначення є «будь-яке судно (у тому числі самохідні та несамохідні ліхтери та баржі, а також судна на підводних крилах), судно на повітряній подушці, повітряне судно, автотранспортний засіб (моторні транспортні засоби, причепа, напівпричепа) чи рухомий склад залізниці, що використовуються в міжнародних перевезеннях для платного транспортування осіб або для платного чи безоплатного промислового чи комерційного транспортування товарів разом з їхніми звичайними запасними частинами, приладдям та устаткуванням, а також мастилами та паливом, що містяться в їхніх звичайних баках упродовж їхнього транспортування разом із транспортними засобами комерційного призначення» [8].

Станом на початок 2021 року до України було імпортовано легкових автомобілів та інших моторних транспортних засобів, призначених головним чином для перевезення людей (крім моторних транспортних засобів товарної позиції 8702), включаючи вантажопасажи́рські автомобілі-фургони та гоночні автомобілі, на суму 512,37 млн. дол.; моторних транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, на суму 6,19 млн. дол.; тракторів на суму 98,86 млн. дол.; моторних транспортних засобів спеціального призначення на суму 32 млн. дол.; суден риболовних, плавучих баз та інших суден для переробки та консервування морських продуктів на суму 61,65 млн. дол.; яхт або інших плавучих засобів для дозвілля й спорту; гребних човнів та каное на суму 5,31 млн. дол. [19].

В середньому на оформлення однієї одиниці імпорту у 2020 році працівники митної служби витрачали 392 хвилини (для порівняння, на оформлення експорту витрачається 49 хвилин; транзиту – 32 хвилини) [19].

Щодо виявлених порушень митних правил, то у 2021 році працівниками Державної митної служби України було зупинено понад 1 тис. порушень митних правил на суму майже 144 млн. грн. Безпосередньо митниці розглянуто 253 справи про порушення митних правил, накладено штрафів на суму 9,9 млн. грн. На розгляд до суду передано 496 справ про порушення митних правил на суму 192 млн. грн. За результати розгляду 661 справи судами накладено стягнень на 115 млн. грн. [19].

Незважаючи на істотний прогрес у попередженні та припиненні митних правопорушень, пов'язаних з транспортними засобами комерційного призначення, слід констатувати наявність певних законодавчих суперечностей, які ускладнюють ефективне запобігання зазначеній категорії адміністративних проступків. Як слушно зазначає Т. Гуржій, «відносячи транспортні засоби комерційного призначення до предмета адміністративних проступків, законодавець не виправдано ототожнює його із зняттям правопорушення, тобто речами або предметами, які правопорушник використовує для деліктного задуму». Отже, на думку вченої, предметом посягання виступають не транспортні засоби комерційного призначення, а товари, які переміщуються за допомогою таких засобів.

Встановивши предмет посягання за статтею 482 МК України, маємо змогу надати загальне визначення поняття «предмет адміністративного проступку, передбаченого статтею 482 МК України»: це обов'язкова ознака об'єкта митного правопорушення за статтею 482 МК України (переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем), яка має грошову цінність, може бути матеріальною або нематеріальною, щодо якої або шляхом безпосереднього впливу на яку вчиняється порушення митних правил.

Властивості предмета посягання за статтею 482 МК України можна розподілити на такі групи:

- 1) фізичні – матеріальність або нематеріальність, кількість, якість, стан, форма, вартість, функціональне призначення, приналежність;
- 2) юридичні – ті, що відображають його правові характеристики в аспекті порушення митних правил:
 - наявність вчиненого порушення митних правил щодо певних матеріальних цінностей;
 - безпосереднє законодавче визначення;
 - обов'язковість для цього складу правопорушення;
 - взаємозалежність з об'єктом правопорушення.

Висновки. Задля полегшення кваліфікації діянь за переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем, а також для розмежування адміністративної та кримінальної контрабанди запропоновано змінити статтю 482 МК України шляхом об'єднання під одним збірним поняттям «товари комерційного призначення» товарів та транспортних засобів комерційного призначення.

Окрім того, запропоновано викласти статтю 57, частину 1 статті 4 МК України у такій редакції: «товари – будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, а також енергоносії, що переміщуються магістральним трубопровідним транспортом».

Список використаних джерел:

1. Гуржій Т. Предмет адміністративного проступку. *Юридичний науковий журнал*. 2016. № 2. С. 193–194.
2. Макаренко А. Адміністративне право. Загальна частина : навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ : КНЕУ, 2008. 264 с.
3. Остапенко О.І. Про юридичну кваліфікацію військових адміністративних правопорушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. № 837. С. 92–99.
4. Стрельников А.В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про рекламу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Одеса, 2004. 18 с.
5. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
6. Кримінальне право України: загальна частина : підручник / ред. В.А. Клименко, М.І. Мельник. Київ : Правові джерела, 2002. 432 с.
7. Шкарупа В.К. Доказування та докази в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ (міліції) : монографія. Київ, 1995. 127 с.
8. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. *Верховна Рада України. Законодавство* : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
9. Академічний тлумачний словник. Словник української мови : вебсайт. URL: <http://sum.in.ua>.
10. Мельничук О. та ін. Етимологічний словник української мови : у 7 т. Київ : Наукова думка, 1982. Т. 5 : Р–Т / уклад. Р. Болдирев. 2006. 702 с.
11. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січня 2001 року № 2210-III. *Верховна Рада України. Законодавство* : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
12. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII. *Верховна Рада України. Законодавство* : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
13. Про митний контроль та митне оформлення природного газу, нафти, нафтопродуктів, етилену і аміаку, що переміщуються через митний кордон України трубопровідним транспортом : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2003 року № 1958 (втратила чинність 21 травня 2012 року). *Верховна Рада України. Законодавство* : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1958-2003>.
14. Про трубопровідний транспорт : Закон України від 15 травня 1996 року № 192/96-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство* : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/96>.
15. Про митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередач : Наказ Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 року № 629. *Верховна Рада України. Законодавство* : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1036-12>.
16. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29 серпня 1995 року. *Верховна Рада України. Законодавство* : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95>.
17. Тертишник В., Ламанова І. Проблеми протидії посяганням на культурні цінності України. *Право і суспільство*. 2015. № 6-2. С. 161–166.
18. Міщенко М. Запобігання вчиненню контрабанди культурних цінностей. *Economic and law paradigm of modern society*. 2016. № 1. С. 310–313.
19. Статистичні дані Державної митної служби України. *Державна митна служба України* : офіційний вебсайт. URL: <https://customs.gov.ua>.